

Милена М. Стојановић Стошић

Марија М. Нешић

Универзитет у Нишу

Педагошки факултет у Врању

Катедра за методике наставе

УДК 371.3::73/76]:004.946.5

DOI 10.46793/Uzdanica19.1.345SS

Стручни рад

Примљен: 14. јануар 2022.

Прихваћен: 27. мај 2022.

МОГУЋНОСТИ И ЗНАЧАЈ ВИРТУЕЛНИХ ПОСЕТА МУЗЕЈИМА НА ЧАСОВИМА ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ

Апстракт: Музеји у себи прожимају традицију и културу, те су идеална места за учење, подстицање дечјег интересовања за уметност и развијање осећаја за лепо. С обзиром на то да није увек изводљиво обићи изложбу са ученицима или организовати час естетског процењивања у музеју, отвара се могућност за виртуелни обилазак. Многи светски, али и домаћи музеји нуде ову опцију. Захваљујући томе, ученици могу да посматрају врхунска уметничка дела из својих учионица, али и да доживе сам амбијент музејског простора. У раду је представљен онлајн образовни програм Народног музеја у Београду под називом *Народни музеј на часу* који обухвата две врсте активности: музеј из школске клупе и видео-радионице, чиме се указује на потребу и значај упознавања ученика са музејским поставкама и збиркама. Циљ рада јесте да се прикажу, приближе и размотре могућности за виртуелне посете неким од најпознатијих светских и домаћих музеја на часовима ликовне културе у нижим разредима основне школе, што захтева комплексније формално образовање будућих учитеља из области уметности.

Кључне речи: ликовна култура, музеји, уметничка дела, виртуелне посете музејима.

1. УМЕТНИЧКО ДЕЛО У НАСТАВИ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ

Сусрет са уметничким делом је важан део образовања и васпитања деце. Оно може послужити као визуелни подстицај на ликовни израз, подстакнути машту, креативно мишљење, побудити знатижељу. То, даље, подразумева да деца кроз сусрет са уметничким делом развијају осећај за лепо (естетске вредности), креативно и критичко мишљење, опажање, визуелно памћење. Подучавање ликовне уметности у основној школи није само комплексно учење, већ и конкретно искуство доживљаја, схватања и прихватања света утемељеног на целокупној историји човечанства, што доприноси подизању ране сензибилности за ликовну уметност (Кушчевић 2013).

Посматрањем уметничких дела у настави ликовне културе подржава се и подстиче развој ликовних способности – ликовно-обликовни развој, ликовно-апрецијативне способности и креативност деце (Селаковић 2015).

Беламарић (1987) предлаже неколико начина да се код деце подстакне заинтересованост за појаве у свету и њихово ликовно представљање. Овај приступ се може применити и на посматрање уметничких дела усмеравањем дечјег опажања на тему, облике или ликовне елементе на слици, постављањем питања: *Шта видиш и шта још видиш?* Тиме се деци даје могућност одлагања превременог закључивања (Торенс, Бол, Сафтер 1992), што подстиче развијање креативног мишљења.

Карлаварис (1987), говорећи о развоју способности доживљавања уметничких дела код деце, наглашава да се приликом анализе уметничког дела пажња посвећује разумевању садржине слике. Аутор сматра да у погледу мотива, предшколцима и деци од 1. до 3. разреда основне школе пријају уметничка дела где су фигуре у акцији, а понајмање им пријају портрети (статичност), пејзажи и мртве природе. У погледу стилских карактеристика, то могу бити дела наивне уметности, стилизована и дела експресионизма. Разлог томе могао би бити што су на сликама наивних уметника врло често представљене фигуре у акцији (свадба, вашар, радови у пољу), док су дела експресионизма привлачна за посматрање и анализу због јарких, интензивних боја и наглашених комплементарних контраста. Јасне контуре и сведене форме на сликама где се срећемо са стилизованим фигурама, такође, пријају деци.

Када се говори о ликовним делима у контексту основношколског васпитања и образовања, мисли се на дела визуелне уметности која обухватају широк спектар визуелних медија, пре свега на традиционалне медије ликовне уметности (цртање, сликање, вајање, графика), примењене уметности, архитектуре (Павловић 2016).

И у делима савремене, постмодерне уметности може се наћи прегршт уметничких дела која је пожељно посматрати са децом. Важно је да одабир уметничког дела не буде случајан (Зупанчић 2006) и да су уметничка дела која се посматрају са ученицима усклађена са наставном јединицом која се обрађује, те да је сама тема уметничког дела прилагођена узрасту деце. То могу бити дела неоекспресионизма, ленд арта, кинетичке уметности, графити арта, уличне уметности, уметничке инсталације... Иако се акценат приликом часова естетског процењивања најчешће ставља на слике, важно је посматрати и дела рађена другим ликовним техникама: скулптуре, графике, асамблаже, колаже, итд.

„Важност посматрања ликовних дела у настави ликовног васпитања огледа се у потреби да се оствари жив контакт са уметношћу који ће остати чврст и након школовања; посматрање ликовних дела даје ученицима нове

подстицаје и тумачења за властите ликовне покушаје и критеријуме за естетско вредновање” (Роца 1981: 104).

Говорећи о значају сусрета са уметничким делом, Хаузен (2001/2002: 121) закључује:

Умειносѝ је досѝуѝна. Уметност се обраћа свима од најранијег узраста. Деца могу да „читају” слику много пре него науче да читају слова.

Умειносѝ се бави вечѝим ѝѝѝањѝма. Уметност може повести посматрача онолико далеко колико је он способан да иде.

Умειносѝ је очаравајућа. Када видимо како се, кроз различита тумачења, значење рада мења, то окупира нашу пажњу.

Умειносѝ је двосмислена. Уметност нуди више од једне „праве” интерпретације. Само извођење дела у себи носи различите интерпретације. Њена двосмисленост позива на размишљање.

Посмаѝрање умειничкоѝ дела је консѝанѝан ѝроцес. Што дуже посматрамо, више тога ћемо видети. Могућности интерпретације уметничких дела су неисцрпне.

2. САВРЕМЕНОМ ТЕХНОЛОГИЈОМ ДО ВИРТУЕЛНИХ ПОСЕТА МУЗЕЈИМА: МОГУЋНОСТИ И ЗНАЧАЈ

Уметничко дело је увек један вид комуникације између уметника и прималаца (посматрача). Уметничко дело је и путоказ и алат у учењу: нуди изазов да га свако интерпретира на другачији начин. Активно доживети уметничко дело значи добити дозволу за истраживање доживљаја, успостављање дијалога, грађење сопственог значења (Шкорц 2012). Посматрањем и анализом уметничког дела (прилагођеном узрасту и могућностима детета) може се утицати на развој креативног мишљења (Стојановић Стошић 2016). До краја 20. века, предавачи, уџбеници, репродукције уметничких дела, монографије, енциклопедије, били су једини извори знања. Данас, савремене технологије се налазе у школским учионицама, те, као и у многим другим сегментима, интернет пружа многобројне могућности за контакт са уметношћу. Захваљујући савременој технологији час реализован у учионици може се претворити у виртуелно путовање: ученици се могу наћи на најразличитијим местима, попут светских музеја, галерија, позоришта... Током пандемије ковида 19 многи музеји и галерије дигитализовали су своје уметничке збирке и учинили их доступним људима широм света. Данас, чувени музеји и колекције нуде могућност виртуелних посета или прегледа делова својих колекција школама и факултетима: деци, ученицима, студентима. Информационо-комуникационе технологије доприносе томе и корист је подједнака за учитеље и ученике (Илић 2015).

Да би се организовала виртуелна посета неком музеју на часу ликовне културе потребно је да школа има адекватну техничку опрему. Адекватна опремљеност подразумева медијатеку са рачунарима и пројекторима, а неке музеје могуће је посетити и употребом телефона или таблета. Међутим, важно је напоменути да је у настави најпримереније користити пројектор и видео-бим. Поред уређаја који ће бити посредник између музеја и ученика, неопходна је повезаност на интернет мрежу. Под виртуелном посетом музејима аутори не подразумевају употребу VR наочара, већ интеракцију са садржајем сајта музеја који је дигитализован, управо у ту сврху. Садржај чине дигиталне фотографије колекција и уметничких дела, видео-материјали, могућност посматрања и кретања кроз ентеријер у режиму 360° (панорамски преглед), директан пренос дешавања у музеју.

На сајту америчке независне агенције *National Endowment for the Arts*¹, Ребека Рос даје смернице о томе како припремити децу за (виртуелне) посете музејима: Децу треба охрабривати да постављају питања, разговарају о уметничким делима која посматрају и о томе како она утичу на њих. Када деца имају блок и материјал за цртање уз себе приликом посете музеју, то им омогућава да се непосредно ликовно изразе. Још једна активност која подстиче на размишљање је *Scavenger hunt* упитник. То је врста унапред припремљеног инструмента/упитника, од стране учитеља, са питањима која се могу применити на посету било ком музеју, на пример: *Пронађи своје омиљено уметничко дело. Зашићо ти се оно највише дојда? Пронађи дело о којем би желео/ла да највише крајњу причу и учини ти! Да ли видиш неко уметничко дело које ти се не дојда и зашићо? Колико уметничких дела видиш на којима се налазе различите нијансе љаве боје?*

¹ <https://www.arts.gov/stories/blog/2015/archives-preparing-children-art-museums>

Слика 1. Упитник – Scavenger hunt²

SCAVENGER HUNT

Find an artwork for each of the categories below. Make sure to document the original artist, artwork name, and year it was created.

- ___ Pose like the figure in the artwork.
- ___ An artwork where people have the most unusual clothing.
- ___ An artwork that has lots of lines or shapes.
- ___ An example of perspective in an artwork.
- ___ An artwork that has lots of color (very vibrant).
- ___ An artwork with animals in it.
- ___ The strangest artwork.
- ___ An artwork that is monochromatic.
- ___ An artwork with something mysterious in it.
- ___ Find an artwork that is ridiculous.
- ___ An artwork that has food in it.
- ___ An artwork that has a lot of interesting texture.
- ___ A figure with the craziest expression.
- ___ A painting that you would like to be in.
- ___ Find an artwork with a person you would want to have lunch with.

2

Велики број музеја има програме који омогућавају деци да преузму улогу кустоса/водича приликом школских посета музејима. Истраживање Цеферса обухватило је 19 деце узраста од 5 до 13 година која су добила улоге кустоса својим учитељима приликом посета музејима у Калифорнији. Од старије деце се тражило да опишу на који начин ће реализовати обилазак музеја, док су млађа деца имала задатак да једноставно објасне о чему

² <https://artclasscurator.com/>

Пронађи уметничко дело за сваку од категорија испод. Потруди се да упишеш тачно име уметника, уметничког дела и годину када је дело настало. Заузми положај као фигура на слици; Уметничко дело на којем су људи најнеобичније обучени; Уметничко дело на којем се налази пуно линија или облика; Пример перспективе (простора) на уметничком делу; Уметничко дело на којем има доста јарких боја; Уметничко дело на којем су приказане животиње; Најчудније уметничко дело; Уметничко дело које је монохроматско (једнобојно); Уметничко дело са нечим мистериозним на њему; Пронађи уметничко дело које је смешно; Уметничко дело на којем је храна; Уметничко дело на којем има доста занимљивих текстура; Фигура са најоткаченијим изразом лица; Слика у којој би желео/ла да будеш; Нађи уметничко дело на којем је особа са којом би желео/ла да ручаш.

размишљају и шта осећају док посматрају уметничка дела и говоре о њима. Такође је важно напоменути да већина деце никада није била у музеју и да су учитељи имали ограничено знање из области визуелних уметности (Вејер 2004, према: Цеферс 1999). Истраживање је донело следеће резултате: са два изузетка, деца су била узбуђена због поверене улоге кустоса, са одушевљењем и ентузијазмом су приступила задатку и исти обавила успешно; деца су се осећала способном да преузму улогу кустоса и сама су доносила одлуке које се тичу избора уметничких дела о којима желе да говоре.

Google Arts & Culture је платформа која нуди разне могућности: виртуелне посете музејима, апликације за креативне експерименте са бојом, звуком, анимацијом, цртањем, учење кроз игру (укрштенице, слагалице, креативне игре), бојанке... Сервис попут Стрит вјуа (*Street view*) води посетиоца право са улица Њујорка у зграду музеја Гугенхајм (*Guggenheim Museum New York*). Почетна страна ове платформе је прегледно организована и једноставно је истраживати: колекције разних музеја и институција културе и уметности, филмове о уметницима и уметничким делима, програме и апликације за креирање садржаја, видео-анимација, прављење дигиталних цртежа. Могућности су огромне – готово све што је доскора било незамисливо, захваљујући интернету, постаје могуће. Неки од многих музеја који су отворени за виртуелни обилазак су: Британски музеј у Лондону (*British Museum London*), Гугенхајмов музеј у Њујорку (*Guggenheim Museum New York*), Национална галерија у Вашингтону (*National Gallery of Art Washington*), Национални музеј модерне и савремене уметности у Сеулу (*National Museum of Modern and Contemporary Art Seoul*), Ван Гогов музеј у Амстердаму (*Van Gogh Museum Amsterdam*), Галерија Уфици у Фиренци (*Uffizi Gallery Florence*). Немогућност да се буде у директном контакту са уметничким делима надомештена је виртуалношћу и дигитализацијом.

Свака од презентација музеја и сам концепт виртуелног обиласка осмишљени су на једноставан и практичан начин.

На почетној страни Британског музеја у Лондону у центру екрана налази се тродимензионална платформа. Она је подељена на раздобља (периоде) и локације и по њој се посетилац може кретати у зависности од избора. Локације се односе на континенте и обојене су карактеристичним бојама за сваки од континената. На екрану десно налази се мени са категоријама: *Art and design*, *Living and dying*, *Power and identity*, *Religion and belief*, *Trade and conflict*, које функционишу као филтери и помажу у презентацији и селекцији колекције. По одабиру категорије (нпр. Уметност и дизајн), бира се континент и временско раздобље (нпр. Европа, ренесанса). Одабиром артефакта / уметничког дела, отвара се страница која даје кратак, али темељан увид у само дело (текстуално и уз аудио-запис).³

³ <https://britishmuseum.withgoogle.com/>

Виртуелна посета Гугенхајмовом музеју у Њујорку може бити јединствено и другачије искуство за децу од посете другим музејима, најпре због архитектуре ове импозантне грађевине која је ремек-дело архитекте Френка Лојда Рајта. Презентација виртуелне посете је направљена тако да посетилац може да изабере један од 5 спратова на којима се налазе ремек-дела историје уметности и потом се креће кроз простор. Свако од приказаних дела у простору може се погледати у зумираној верзији, уз кратак опис и основне податке.⁴

Ван Гогов музеј у Амстердаму (Van Gogh Museum, Amsterdam) и Ваисменов музеј у Минесоти (Weisman Art Museum, Minnesota)⁵ према мишљењу аутора овог рада нуде виртуелне туре најприлагођеније узрасту деце од првог до четвртог разреда основне школе (у смислу да деца и сама, без помоћи одраслих, могу да погледају поставку). Једноставним праћењем стрелице од улаза у музеј кроз остале просторије (музејске собе), посетилац може интензивно уживати у уметничким делима. Уколико постоји потреба за детаљнијим бављењем неким од изложених радова (естетска анализа одабраног дела), кликом на слику одабрано уметничко дело се приказује у најбољој резолуцији, уз назив дела и годину настанка.

Виртуелна посета музеју подразумева одлазак на сајт музеја и преглед уметничке збирке, при чему ученици имају могућност да се крећу кроз музејски простор, и на тај начин се упознају и са архитектуром грађевине, осећају простор и могу да сагледају и димензије/формате уметничких дела у њему. Приликом виртуелне посете музеју може се издвојити и зумирати одабрано уметничко дело, како би се посматрало и анализирано на адекватан начи.

3. ВИРТУЕЛНА ПОСЕТА НАРОДНОМ МУЗЕЈУ У БЕОГРАДУ

Народни музеј у Београду, попут великих светских музеја, нуди могућност виртуелне посете. Приликом уласка на званични сајт музеја дате су различите опције за почетак виртуелног обиласка. Кликом на опцију *Ситална њосџаџка* отвара се страница на којој је, кроз кратак текст, дато објашњење са чим се посетиоци могу сусрести у приземљу, на првом и другом спрату музеја. Након текста следе фотографије просторија и експоната који се тамо налазе. Кликом на фотографије не добија се информација о експонатима који су на њој, тако да ова страница може послужити само за визуелно дочаравање

⁴ https://artsandculture.google.com/streetview/solomon-r-guggenheim-museum-interior-streetview/jAHfbv3JGM2KaQ?hl=en&sv_lng=-73.95902634325634&sv_lat=40.78285751667664&sv_h=10.75703204567916&sv_p=0.06928383072430222&sv_pid=MfnUmHRyOSzMtY3vtYU05g&sv_z=0.9645743015259169

⁵ <https://wam.umn.edu/visit/virtual-visit-permanent-collection-galleries/>

унутрашњег изгледа музеја. Опција *Збирке* нуди различита историјска раздобља (праисторија, антика, средњи век и нови век). Одабиром опције *Нови век* отвара се страница која приказује 10 различитих категорија, попут: *Српско сликарство 18. и 19. века*, *Југословенско сликарство 20. века*, *Југословенска скулптура*, *Стирана уметности* и слично. Одабиром опције *Југословенско сликарство 20. века* долази се на страницу где се, најпре, путем текста посетилац упознаје са карактеристикама ове збирке уз 28 фотографија уметничких дела. Кликом на жељену фотографију она се приказује у великој резолуцији (преко целог екрана), а у доњем левом углу налазе се подаци о слици: назив аутора, назив дела, година настанка, ликовна техника и димензије слике. Нека од уметничких дела из ове збирке која се могу посматрати са децом приликом часова естетског процењивања јесу: Александар Томашевић – *Дело*, Бранко Поповић – *Аутопортрет*, Вељко Станојевић – *Портрет жене у зеленом*, Живорад Настасијевић – *Челоекча улица у Београду*, Иван Табаковић – *Позориште*, Леонид Шејка – *Фронилна поставка*, Милан Коњовић – *Жијо*, Михаило С. Петров – *Предео*, Надежда Петровић – *Косовски божури*, Петар Добровић – *Приморски предео*, Сава Шумановић – *Јесењи њив*.

Кликом на опцију *Учење и забава* појављују се 4 нове опције. Опција *Виртуелни музеј* се односи на преглед изложби: „Рубенсови кругови”, „Требениште”, „Слике Балкана Паје Јовановића”, и „Слике Влаха Буковца”. Неке изложбе се могу обићи виртуелном шетњом просторијама у којима се налазе експонати, а неке су замишљене као презентације фотографија уметничких дела испод којих су дати подаци о експонату. Поред посета изложбама дате су опције *Прошетајте виртуелним музејом* и *Виртуелни улаз Народног музеја*, преко којих ученици који нису уживо посетили Народни музеј могу да се упознају са његовим екстеријером. Осим просторијама музеја, ова опција нуди и виртуално кретање изван музеја, кликом на поље *Велики барућини мајацин – Београдска њврђава*, *Доњи траг*. Ту започиње шетња импозантним лавиринтима испод Београда. Управљање шетњама је једноставно и спроводи се преко стрелица и миша.

Народни музеј пружа могућност онлајн образовног програма за школе под називом *Народни музеј на часу*. Програм је бесплатан и намењен је школама. Идеја за ову активност настала је током пандемије ковида 19, када су школе прешле на онлајн-наставу. Музеј нуди две врсте активности: *Музеј из школске клупе* и *Видео-радионице*. Прва се изводи уз Power Point презентацију са репродукцијама и фотографијама уз усмена објашњења кустоса; двосмерном комуникацијом у реалном времену, ученици могу да постављају додатна питања. *Видео-радионице* се изводе уз приказивање експоната и објашњавање задатака. Ученици прате видео-радионицу, а по њеном завршетку

могу да приступе изради цртежа, скулптуре или другог креативног задатка који добију у оквиру радионице.⁶

Координатори и идејни творци програма *Народни музеј на часу* су Јана Тошковић, историчар и Дена Бабајић, историчар уметности, која је за потребе овог рада одговорила на припремљени упитник.

- Подаци о Вама: име и презиме, подаци о завршеним студијама, радно место; уколико сматрате да ће неки податак бити занимљиво поменути у самом раду напишите и то.

У реализацији програма учествује више кустоса. Сви су музејски едукатори, запослени у Одељењу за рад са публиком и односе с јавношћу. Студије су завршили на Филозофском факултету Универзитета у Београду, на одјељењима за историју умјетности, историју и археологију. Додатно се усавршавају на стручним семинарима и мастер програмима.

1. Ивана Јанковић (историчар умјетности)
 2. Ивана Минић (археолог)
 3. Миодраг Томић (археолог)
 4. Јана Тошковић (историчар) (координатор и идејни творац онлајн-програма)
 5. Дена Бабајић (историчар умјетности) (координатор и идејни творац програма)
- У ком периоду је програм био најпопуларнији, односно, када је било највише заинтересованих за овај вид активности?

Новембар и децембар 2020. године, април, мај и јун 2021. године.

- Из ког града/региона имате највише заинтересованих за програм?
Београд (основне школе чији су наставници раније долазили са ученицима у музеј) и дијаспора (српске допунске школе у Италији, Француској, Немачкој и Швајцарској).
- За који од ова два програма је веће интересовање? Шта мислите зашто?

Интересовање је веће за видео-вођења. Теме видео-вођења и видео-радионица су једнако разноврсне, али будући да се програм изводи статично, већи број наставника је био заинтересован за вођења. Видео-вођења се изводе тако што кустос излаже о одређеној теми, што је праћено презентацијом на којој се налазе репродукције слика и фотографије археолошких предмета и скулптура (минимална количина текста), а радионице поред сличног првог дела садрже и упутства за израду цртежа или неког другог креативног производа, чему ученици приступају након укључења из музеја.

⁶ <http://www.narodnimuzej.rs/narodni-muzej-na-casu/>

- Колико сте задовољни одзивом учитеља/школа за ову активност?

Веома смо задовољни, нарочито будући да је то први онлајн образовни програм који смо покренули.

- Како настаје договор између учитеља и Вас током припрема за укључивање на час?

Наставници се јављају путем мејла или телефоном, попуњавају формулар за заказивање термина, бирају тему и договарамо се о свему. Информације о програму могу да пронађу на сајту музеја, на друштвеним мрежама, а одређени број њих је за програм добио препоруку од колега.

- Шта је од опреме потребно Вама, а шта школи, како би се реализовало укључење на час?

Програм се изводи преко платформе за конференције Зум. Кустосу је потребан лаптоп или рачунар (са камером, микрофоном и звучницима), као и стабилан интернет. Школи је потребан рачунар путем којег се остварује веза, звучници, а по могућности и пројектор и пројектно платно како би ученици могли боље да виде презентацију и кустоса. Пожељно је да рачунар у учионици има и микрофон, како бисмо могли да чујемо питања и коментаре ученика и наставника. Такође, потребно је да школа има стабилан интернет.

Напомена: Првобитно, идеја је била да се кустос укључује директно из изложбеног простора музеја и показује предмете у музеју преко камере. Међутим, будући да не постоји стабилан интернет у комплетној згради и да је зграда веома велика, одлучили смо да је за кратку форму од 20–30 минута боље да се укључујемо из канцеларије, а да експонате показујемо у оквиру презентације.

- Како изгледа Ваше укључење на час? Како деца реагују? Шта најчешће питају?

Укључење траје најдуже 30 минута (условљено дужином школског часа током прошле школске године). Деца углавном реагују веома позитивно, нарочито су узбуђени ученици школа које не користе често рачунар у настави. Најчешће постављају питања о предметима које могу да виде у оквиру презентације, али и о другим стварима из историје које повезују са темом презентације.

- Да ли је програм активан сада? Ако није, колико дуго је био активан? Да ли имате неки сличан програм уместо њега?

Програм је и даље активан, али интересовање за њега није велико као током претходне школске године. Сада се већи број школа одлучује за посете музеју у физичком смислу.

- Ваше мишљење о значају оваквих програма.

Образовни програми који омогућују музејима да комуницирају са публиком ван реалног физичког простора су веома важни, будући да посета није увек и свима доступна. То се нарочито односи на рад са школама у руралним срединама чији ученици не долазе у Београд на екскурзију или излет и немају прилику да обиђу Народни музеј, као и на српске допунске школе у дијаспори. Овакав вид рада кустосима омогућава да за музеј, историју и умјетност заинтересују децу која можда никада раније нису посјетила ниједан музеј или галерију.

- На који начин подстичете децу на ликовну активност (шта их питате / шта им показујете)? Који задаци су деци најинтересантнији? Како је организован час на ком Ви, посредством савремене технологије, водите видео-радионицу (структура / динамика часа)?

Видео-радионице почињу исто као видео-вођења, презентацијом која је праћена објашњењима кустоса. У презентацију су убачене репродукције слика и фотографије. По прегледању презентације, кустос објашњава креативни задатак. На пример, ако је тема *Музеј Вука и Досићеја: Басне у сликама*, деца на крају раде илустрацију басне по избору.

Видео-радионица *Шашаве слике* подстиче ученике на размишљање о томе како на свој начин могу да доживе неку слику или фотографију. Структура часа је таква да имамо део са презентацијом и објашњавањем и упутствима за израду цртежа или неког предмета на крају.

Најзанимљивији задаци су дијалог за слику *Весела браћа* Уроша Предића и доцртавање половине портрета краљице Симониде. То су заправо пратећи задаци видео-вођења и неких видео-радионица, али ученицима су веома драги.

Иако су кустоскиње Народног музеја по образовању историчари уметности, оне су за време пандемије корона вируса биле у улози ликовних педагога и кроз наставу на даљину омогућиле ученицима, али и њиховим учитељима и наставницима, приступ наведеним радионицама. На овај начин се повезују музејска педагогија и педагошка пракса.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Време пандемије донело је окретање школа онлајн-настави и коришћењу разних платформи за учење и презентацију садржаја: Гугл учионица (*Google classroom*), Зум (*Zoom*), Гугл мит (*Google meet*) итд. У складу с тим и музеји су отворили своја врата посетиоцима у виду виртуелних обилазака: виртуелне посете музејима наставу ликовне културе измештају из традиционалних оквира и нуде један несвакидашњи догађај деци свих узраста. Иако су Планом и програмом предвиђени часови естетског процењивања у нижим

разредима основне школе, пракса нам говори да се они ретко реализују, и у школи и приликом посета музејима. Разлози за то могу бити:

- комплекснија и обухватнија/захтевнија припрема учитеља за час,
- знање које учитељи имају о уметности, уметничким правцима и уметничким делима је недовољно и пожељно га је продубити (и сами учбеници из ликовне културе, који обилују репродукцијама уметничких дела, постављају овај задатак пред учитеље),
- вођење кроз виртуелну поставку захтева оперативну дигиталну писменост.

Могућност виртуелне посете музејима је моћна алатка, посебно у срединама које се труде да „ухвате корак са временом” и развијају се кроз напредно образовање. Уколико учитељ има сумњу да може да изнесе овако захтевне задатаке, а то су вођење деце кроз музејску поставку и анализа уметничких дела, алтернатива је, свакако, договор са професором ликовне културе или кустосом музеја око преузимања улоге водича. На овај начин и учитељ је, попут деце, активни учесник приликом виртуелног обиласка музеја, који поставља питања, а самим тим и стиче драгоцену искуство, како би у будућности могао (и сам) да буде иницијатор и организатор виртуелне посете музејима и часова естетског процењивања.

Да би ово било могуће, важно је да се и предмет Методика наставе ликовне културе на педагошким факултетима осавремени у смислу да се пред будуће учитеље, у складу са временом и потребама, и друштва и наставе ликовне културе, поставе нови задаци. У том циљу навешћемо неке од предлога.

– Увођење предмета који се односе на стицање знања из области уметности (учење о уметницима, правцима у уметности, карактеристикама епоха), о различитим културама и цивилизацијским тековинама. Нови предмет би могао бити конципиран као преглед историје уметности од праисторије до данас и био би одвојен од предмета који се односи на стицање знања о визуелним уметностима и ликовним техникама и материјалима, који већ постоје на већини педагошких/учитељских факултета: Визуелне уметности, Основе визуелних уметности, Ликовне технике и материјали...

– Посвећивање веће пажње припремању и организацији часова естетског процењивања у раду са студентима: посматрање и анализа уменичких дела; посматрање уметничког дела као постицаја на (креативни) ликовни израз; посматрање и анализа уметничких дела – развијање вербалне и ликовне флуентности.

Унапређивање дигиталне писмености је још један од захтева који се поставља пред учитеље, али и друштво у целини, и подразумева више међусобно повезаних писмености, а то су: *информациона* (проналажење и лоцирање извора информација као и процену веродостојности тих извора);

рачунарска (употреба рачунара и апликативних софтвера у практичне сврхе); *медијска* (могућност приступа информацијама, анализа, евалуација и размена информација различитих формата); *комуникациона* (комуникација међу појединцима и групама уз коришћење интернета и других комуникационих оруђа (алата)); *визуелна* (способност интерпретирања и разумевања информација представљених у сликовном или графичком облику); *технолошка* (вештине коришћења рачунара ради унапређења учења, продуктивности и постигнућа) (Ковело 2010).

Музеји су данас стетишта информација, идеја, знања, колекције сећања и артефаката, где долази до укрштања скоро свих сегмената савременог друштва и цивилизација. Овакви, савремени и дигитални, музеји су позиције са којих ученици и наставници, у демократском амбијенту, могу дискутовати о будућности пред нама.

ЛИТЕРАТУРА

- Беламарић (1987): D. Belamarić, *Dijete i oblik*, Zagreb: Školska knjiga.
- Вејер (2004): K. Weier, Empowering Young Children in Art Museums: letting them take the lead, *Contemporary Issues in Early Childhood*, 5(1), 106–116.
- Зупанчић (2006): T. Zupančić, *Metoda likovnopedagoškog koncepta: priručnik za učitelje*, Ljubljana: Zavod RS za školstvo.
- Илић (2015): В. Илић, *Информационо-комуникациона технологија као фактор подизања квалитета наставе ликовне културе*, Докторска дисертација, Београд: Учитељски факултет.
- Карлаварис (1987): Б. Карлаварис, *Методика наставе ликовног васпитања*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Кушчевић (2013): D. Kušević, Likovno-umjetnička djela u nastavi likovne kulture, u: H. Ivon, S. Tomaš (ur.), *Dani osnovne škole Splitsko-dalmatinske županije, Zbornik radova 9*, Split: Hrvatski pedagoško-književni zbor – Ogranak Split, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 87–99.
- Павловић (2016): М. Павловић, Улога ликовног дела у васпитању и образовању деце предшколског и основношколског узраста, *Иновације у настави*, 29(1), 16–28.
- Селаковић (2015): К. Selaković, *Umetničko delo u funkciji podsticanja likovnih sposobnosti kod učenika mlađeg školskog uzrasta*, Doktorska disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Стојановић Стошић (2016): М. Стојановић Стошић, *Развијање креативних способности деце кроз наставу ликовне културе применом интерактивних, визуелних и аудиовизуелних подстицаја*, Докторска дисертација, Ниш: Педагошки факултет.
- Роца (1981): J. Roca, *Likovni odgoj u osnovnoj školi: priručnik za nastavnike likovnog odgoja i razredne nastave*, Zagreb: Školska knjiga.
- Хаузен (2001–2002): A. Housen, Aesthetic Thought, Critical Thinking and Transfer, *Arts and Learning Research Journal*, 18(1), 99–131.

Ковело (2010): S. Covello, *A review of digital literacy assessment instruments*, Syracuse University School of Education / IDD & E, IDE-712: Analysis for Human Performance Technology Decisions. Преузето 5. 11. 2021. са <http://www.apescience.com/id/fulltext/research-on-digital-literacy-assessment-instruments>.

Шкорц (2012): Б. Шкорц, *Креативности у ињџеракцији*, Земун: Мостарт.

Milena M. Stojanović Stošić

Marija M. Nešić

University of Niš

Faculty of Education in Vranje

Department of Methodology of Teaching

THE POSSIBILITY AND IMPORTANCE OF VIRTUAL MUSEUM TOURS IN ARTS EDUCATION CLASSES

Summary: Museums, as keepers of tradition and culture, are ideal places for learning and enhancing children's interest in art. However it is not always easy to take pupils to exhibitions, or organise an art class in a museum, which opens the possibility for virtual museum tours. Many renowned museums around the world provide this opportunity. As a result, pupils can see the greatest works of art and have the full museum experience, without having to leave their classrooms.

This paper presents an online educational program of the National Museum in Belgrade, titled *The National Museum in the Classroom*, which comprises two types of activities: Museum in the classroom and Video workshops, thus indicating the significance of creating museum learning programs where students can get familiar with current exhibitions and art collections. The aim of the paper is to emphasize the importance of getting students familiar with museums and exhibitions in Arts Education classes through virtual tours offered by some of the most renowned museums. In order to do so, future teachers of Art Education need a more complex formal education in the field of art.

Keywords: Arts Education, museums, artworks, virtual museum tours.